

STI FUKSIFOORUMI 19.11.

Matti Liljeqvist

Heprealainen Raamattu. Miten se poikkeaa kristittyjen Vanhasta testamentista? Vanhan testamentin käsikirjoitukset – muutettiinne tekstejä?

Heprealaisesta Raamatusta käytetään nimitystä Tanak, joka tulee sen kolmen osan nimien alkukirjaimista: T on toora, N on nevi'im eli profeetat, ja K on ketuvim eli kirjoitukset.

Toora sisältää viisi Mooseksen kirjaa, joide nimet on otettu kunkin kirjan ensimmäisistä sanoista. Meille tutummat kreikankieliset nimet puolestaan perustuvat kunkin kirjan sisältöön: Genesis kertoo maailman synnystä, Exodus Egyptistä lähdöstä, Leviticus leeviläisten pappien toimista, Numerissa mainitaan israelilaisten väestönlaskusta ja Deuteronomiumissa toistetaan kymmenen käskyä.

Nevi'im – profeetat – sisältää kaksi osaa: varhaisemmat ja myöhäisemmät profeetat. Näistä varhaisemmat profeetat kuuluvat meidän Raamatussamme historiakirjoihin: Joosua, Tuomarien kirja, Samuelin ja Kuninkaiden kirjat. Myöhäisemmät profeetat ovat meidänkin näkökulmastamme profeettakirjoja: Jesaja, Jeremia, Hesekiel ja 12 pientä profeettaa. Huomattava ero on se, että Danielin kirja ei kuulu näihin profeettakirjoihin, vaan myöhempisiin kirjoituksiin.

Kirjoitukset sisältävät odotetusti runo- ja viisauksikirjat: Psalmit, Job, Sananlaskut, Laulujen laulu, Saarnaaja ja Valitusvirret. Näiden lisäksi siellä on meidän kannaltamme katsottuna historiakirjoja: Ruut, Ester, Esra, Nehemia ja Aikakirjat sekä jo edellä mainittu profeettakirja: Daniel.

Syy tähän jakoon on historiallinen. Vanhimmat Jumalan sanan arvon saaneet ovat Mooseksen kirjat. Niihin perustuu koko juutalainen teologia. Muut kirjoitukset ovat tavallaan tooran selitystä ja tulkintaa. Jeesuksen aikana Tooran lisäksi tärkeä kirjakoelma oli Profeetat. Tähän Jeesus viittasi esim. Matt. 7:12 ”Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille. Tässä on laki ja profeetat.” Toisin sanoen Toora ja Nevi'im. Toisaalla Jeesus viittaa myös laajempaan kokoelmaan: ”Kaiken sen tuli käydä toteen, mitä Mooseksen laissa, profeettojen kirjoissa ja psalmeissa on minusta kirjoitettu.” (Luuk. 24:44) Tällöin muut Kirjoitusten kokoelmaan kuuluneet eivät vielä olleet saaneet arvostettua asemaa.

Toisaalta Jeesus kyllä viittasi Danielin kirjaan: ”Kun siis näette pyhään paikkaan pystytettynä turmion iljetyksen, josta profeetta Daniel on puhunut” (Matt. 24:15). Hän tässä kutsuu Danielia

profeetaksi, vaikka Danielin kirja ei siis ole kuulunut profeettakirjoihin. Se on kuitenkin ollut tunnettu ja arvostettu, koska siihen voitiin vedota ja Jeesus piti sitä todellisena ennustuksena.

Septuaginta

Juutalaisia on aikojen kuluessa muuttanut eri puolille maailmaa. Yksi tärkeä juutalainen asutuskeskittymä oli Aleksandria Egyptissä. Ilmeisesti alueen juutalaiset eivät enää viimeisillä vuosisadoilla eKr. hallinneet niin hyvin hepreaa, että olisivat voineet sujuvasti seurata Tooran lukemista. Sen takia Toora piti kääntää vallitsevalle kielelle kreikaksi. Tämä on ilmeisesti tapahtunut kuningas (farao) Ptolemaios II:n aikana (285-247). Asiasta kertoo Aristeean kirje n. vuodelta 100 eKr., jonka mukaan käänös tehtiin Aleksandrian kirjastoa varten. Jos näin oli asian laita, herää kysymys, miksi samaisen kirjeen mukaan paikallisen juutalaisen seurakunnan piti hyväksyä käänös ennen kuin se esitettiin kuninkaalle. Joka tapauksessa tätä Tooran käänöstä seurasi koko VT:n kääntäminen kreikaksi. Käänökseen otettiin mukaan myös ns. Apokryfikirjat.

Septuagintassa kirjojen järjestely on hieman toinen kuin heprealaisessa Raamatussa. Se on lähempänä meidän tapaamme ryhmitellä kirjat. Toora / Pentateukki on tietenkin paikoillaan kokoelman alussa, mutta sitä seuraavat historialliset kirjat, kuten meidänkin versiossamme, kuitenkin parilla poikkeuksella: Samuelin ja Kuninkaiden kirjat on yhdistetty neljäksi Kuninkaiden kirjaksi, jolloin Samuelin kirjat löytyvät Septuagintasta otsikon I-II Kuninkaiden kirja alta ja Kuninkaiden kirjat ovat vastaavasti III-IV Kuninkaiden kirja. Lisäksi historiallisiin kirjoihin kuuluvat Apokryfikirjoista Kreikkalainen Esran kirja, Judit, Tobit sekä I-IV Makkabilaiskirja samoin kuin lisäykset Esterin kirjaan.

Runollisiin kirjoihin kuuluvat meidän VT:ssamme olevien kirjojen lisäksi Oodit, Viisauden kirja, Sirak ja Salomon psalmit. Profeettakirjoihin taas Baruk, Jeremian kirje ja Danielin kirjan lisäykset. Huomion arvoinen ero LXX:n ja Masoreettisen tekstin (MT) välillä – ja sitä kautta myös meidän VT:mme välillä – on Jeremian kirjan teksti. Se on paitsi lyhyempi kuin MT:ssä myös eri järjestyksessä. LXX noudattelee toisten profeettakirjojen kaavaa: ensin ovat tuomiot Israelia ja Juudaa vastaan, sitten muita kansoja vastaan ja lopuksi pelastuksen julistus.

Septuaginta tehtiin siis juutalaisen seurakunnan käyttöön. Siitä tuli kuitenkin kristittyjen ensimmäinen Raamattu. Miltei kaikki UT:n lainaukset VT:sta perustuvat LXX:aan. Syynä on tietenkin se, että kreikka oli yleisesti käytetty kieli, ja VT oli ainoa arvovaltainen Jumala sana. Koska kristityt vetosivat mielellään tiettyihin LXX:n kohtiin, jotka poikkesivat heprealaisen tekstin sanamuodoista, juutalaisten oli tehtävä parempia ja tarkemmin MT:ä vastaavia kreikankielisiä käänöksiä. Näin syntyivät toisella vuosisadalla jKr. Aquilan, Symmakhoksen ja Theodotionin

käännökset, joista on säilynyt ainoastaan katkelmia, paitsi Theodotionin käännös Danielin kirjasta, joka on otettu mukaan Rahlfsin laitokseen.

Septuagintan merkitys VT:n tekstin tutkimukselle on huomattava, koska käännös on tehty niin varhain. Sen avulla voidaan selvittää joitakin heprealaisen tekstin ongelmia, kuten on tehty nykyisessä Kirkkoraamatussa. On kuitenkin aina muistettava, että kyseessä on käännös, jolloin alkuperäisestä – ehkä monimerkityksisestä – tekstistä on jouduttu valitsemaan jokin merkitys. Kääntäjiä on ollut useita ja jokainen on kääntänyt tekstin omien kykyjensä ja periaatteidensa mukaan. Niinpä käännökseen ei voi aina luottaa – kuten ei mihin tahansa käännökseen, mistä tahansa kirjasta mille tahansa kielelle. Kuitenkin LXX tarjoaa mahdollisuuden katsoa erästä versiota VT:n heprealaisesta alkutekstistä – ja miten se on ymmärretty aikoinaan.

Vanhan testamentin käsikirjoitukset

Meidän raamatunkäännöksemme vuodelta 1992 perustuu Pietarissa, Venäjän kansalliskirjastossa olevaan Codex Leningradensikseen n. vuodelta 1008 (BHQ: M^L). Käsikirjoituksen lopussa olevassa kolofonissa viitataan ben Asheriin, joka on kuuluisa tiberialainen masoreettisuku. ”Shmuel ben Ja’akob kirjoitti ja varusti vokaalimerkeillä sekä masoralla tämän Pyhien kirjoitusten koodeksin perustuen korjattuihin ja huomautuksilla varustettuihin kirjoihin, jotka on valmistanut opettaja Aharon ben Moshe ben Asher – saakoon hän levätä Edenin puutarhassa! – Se on korjattu ja varustettu asianmukaisilla huomautuksilla.”

Codex Leningradensis on pohjatekstinä sekä Biblia Hebraica Stuttgartensiassa (BHS) että Biblia Hebraica Quintassa (BHQ). Se on otettu käyttöön sellaisenaan, korjaamattomana. Kaikki tekstikriittiset huomautukset ovat alanootistossa, josta ne ovat – enemmän tai vähemmän helposti – luettavissa. Tällaista tekstilaitosta – sellaisenaan painettua alkutekstiä – nimitetään diplomaattiseksi tekstiksi verrattuna eklektiseen tekstiin – kuten Nestle-Alandin UT – jossa teksti on yhdistelty olemassa olevien käsikirjoitusten pohjalta.

Codex Leningradensis on nykyään varhaisin koko VT:n sisältävä käsikirjoitus. Sitä vanhempi käsikirjoitus on esim. Aleppon koodeksi (BHQ: M^A) n. vuodelta 930, joka valitettavasti osittain tuhoutui Aleppon synagogan tuhopoltossa v. 1947. Se saatiin pelastetuksi, ja sitä pidettiin piilossa, kunnes se salakuljetettiin Israeliin v. 1958. Nykyään se sijaitsee Jerusalemissa Israel-museon Kirjan pyhäkössä. Siitä on jäljellä 295 lehteä alkuperäisistä 491 lehdestä. Alusta puuttuu 118 lehteä, joten teksti alkaa jakeesta Deut. 28:17. Vastaavasti lopusta puuttuu 36 lehteä, joten teksti loppuu jakeeseen Laul. 1. 3:11. Lisäksi välistä puuttuu joitakin lehtiä. Koko nykyinen teksti ja sen historiaa on luettavissa sivulla www.aleppocodex.org.

Aleppon koodeksin konsonanttitekstin kirjoitti Shlomo ben Buya'a ja sen varusti vokaalimerkeillä sekä masoralla edellä mainittu Aharon ben Asher. Sen pohjalta laaditaan parhaillaan tekstilaitosta Heprealaisen yliopiston raamattuprojektin (HUBP) puitteissa. Laitoksesta on valmiina profeettakirjat Jesaja, Jeremia ja Hesekiel.

Kolmas vanha käsikirjoitus on Codex Cairensis (BHQ: M^C), joka on ollut Kairossa Ben-Ezra synagogassa. Sen on käsikirjoituksen antamien tietojen mukaan kirjoittanut Tiberiaassa n. v. 895 Moshe ben Asher, edellä mainitun Aharonin isä. Se on ollut aikanaan Jerusalemissa Karaiitti-yhteisön käytössä. Sitten ristiretkeläiset ovat vieneet sen sotasaaliina. Se on sitten saatu takaisin ja viety Kairoon Karaiitti-yhteisölle. Sieltä se on siirretty Jerusalemiin v. 1983 Heprealaisen yliopiston suojiin. Käsikirjoituksessa on 296 pergamenttilehteä ja se sisältää heprealaisen Raamatun profeettakirjat, nevi'im.

Vanhan Kairon Ezra-synagogan varastohuone, geniza on ollut tärkeä käsikirjoitusten löytöpaikka, Varasto on ollut tunnettu jo 1700-luvun puolella välissä, mutta vasta 1800-luvun lopulla siellä sijainneita käsikirjoituksia – n. 300 000 – alettiin paremmin tutkia. Suuri osa niistä (n. 193 000) siirrettiin Cambridgeen, jossa ne muodostavat tutkijoidensa mukaan nimetyn Taylor-Schechter-kokoelman. <http://www.lib.cam.ac.uk/collections/departments/taylor-schechter-genizah-research-unit/genizah-fragments>. Suurin osa niistä on muita kuin Raamatun käsikirjoituksia, mutta mielenkiintoinen on Sirakin kirjan heprealainen teksti, joka on suomeksi julkaistu Apokryfikirjojen erillislaitoksessa.

Neljäs vanha käsikirjoitus on Lontoossa, British Libraryssa sijaitseva Oriental Ms. 4445 (BHQ: M^B) Se on ajoitettu vuosille 820-850. Siitä on jäljellä 186 lehteä ja se sisältää suuren osan Tooraa.

Edellä mainittujen käsikirjoitusten lisäksi BHS ja BHQ käyttävät apparaatissa joitakin muita heprealaisia käsikirjoituksia, esim. Pietarissa oleva Tooran käsikirjoitus EBP. II B 17 (BHQ: M^{L17}) n. vuodelta 930 on säilynyt ”irtolehtilaitoksena”, josta on jäljellä 242 lehteä. Sassoon käsikirjoitus 1053 (BHQ: M^{S1}) on 10-vuosisadalta ja sisältää suunnilleen koko heprealaisen Raamatun. Se on kuitenkin huolimattomasti työtä verrattuna toisiin tiberialaisiin käsikirjoituksiin.

Sassoon käsikirjoitus 507 (BHQ: M^{S5}) tunnetaan myös nimellä Damaskoksen pentateukki. Se sijaitsee Jerusalemissa Yliopiston kirjastossa ja sisältää koko Tooran lukuun ottamatta Genesisen alkua. Se on vuoden 1000 paikkeilta ja on luettavissa osoitteessa <https://www.wdl.org/en/item/11364/>.

Kirjoitusten, ketuvim, osalta käytettävissä on Pietarissa sijaitseva käsikirjoitus EBP. II B 34 (BHQ: M^{L34}). Se voi olla peräisin 900-luvun lopulta. Se sisältää 201 irtonaista lehteä eri osista Kirjoituksia.

Qumranin kirjakääröt

Qumranin kirjakääröistä on kirjoitettu paljon. Niiden alkuperästä on useita teorioita samoin kuin Qumranin rakennuskompleksista. Oltiinpa näistä asioista mitä mieltä tahansa, joka tapauksessa on selvää, että löytyneiden tekstien avulla on päästy Raamatun tekstihistoriassa n. 1000 vuotta varhaisempaan aikaan. Yhtenä vanhimmista fragmenteista pidetään 4. luolasta löytynyttä **Samuelin** kirjan kappaletta (4QSam^b = 4Q52), joka sisältää tekstiä jakeista 1. Sam. 23:9-13. Se on ajoitettu 3. vuosisadan puoliväliin eKr. Sen ainoa ero MT:iin verrattuna on verbin ”ilmoittaa” muodossa (הִגִּידָה / אֲנִי־הִגִּידָה), joka ei vaikuta käännökseen tai ymmärtämiseen.

Ehkä tunnetuin Qumranin kääroistä on **Jesajan** kirjan miltei kokonaan säilynyt käsikirjoitus, 1QJes^a, joka sijaitsee nykyään Jerusalemissa Kirjan pyhäkössä, Se on ajoitettu vuosien 125-100 välille eKr. Sitä voi tarkastella osoitteessa <http://dss.collections.imj.org.il/isaiah>. BHS viittaa siihen useissa kohdissa. Yleensä sen MT:stä poikkeavat lukutavat ovat yhteneväisiä LXX:n tai Targumin kanssa, mutta siinä on myös aivan omaperäisiä laajennuksia, esim. jakeessa Jes. 1:15. ”Kun te ojennatte käsiänne, minä peitän silmäni teiltä; vaikka kuinka paljon rukoilisitte, minä en kuule: teidän kätenne ovat verta täynnä.” Jakeen loppuun kääroässä on lisätty sanat ”ja teidän sormenne vääryyttä (täynnä).” Lisäys on ymmärrettävissä VT:n runoudessa yleisen parallelismin perusteella.

Olellainen ero 1QJes^a:n ja MT:n välillä on kuitenkin vokaaleja osoittavien kirjainten – matres lectionis – käyttö. Kun hepreaa on kirjoitettu pelkillä konsonanteilla, joskus saattaa olla vaikea tietää, mitkä vokaalit sanaan kuuluvat. Vokaalithan määrittävät sanan kielioppimuodon. Tietyillä konsonanteilla voidaan ilmaista sanaan kuuluvat tärkeät vokaalit. Nämä eivät kuitenkaan enää vaikuta vokalisoidun tekstin ymmärtämiseen, joten BHS:ssä ei yleensä ole otettu niitä huomioon elleivät ne muuta sanan kielioppimuotoa tai merkitystä. 1QJes^a on kuitenkin tekstikritiikin kannalta vartenotettava käsikirjoitus, jonka lukutavat saattavat olla varhaisempia tai parempia kuin MT:ssä.

Samuelin kirjojen katkelmia on käsikirjoituksessa 4QSam^a (= 4Q51). Se on kirjoitettu vuosien 50-25 eKr. paikkeilla. Siinä on tekstiä useimmista 1. Samuelin kirjan luvuista sekä jotakin jokaisesta 2. Samuelin kirjan luvusta. Se poikkeaa monissa kohdissa MT:stä, mutta on lähempänä LXX:aa. Tämä viittaa siihen, että LXX:n käännöksen pohjana on ollut MT:stä poikkeava heprealainen teksti. Toisin sanoen erot LXX:n ja MT:n välillä eivät aina johdukaan käännöstekniikasta, vaan kyseessä voi olla erilainen alkuteksti.

4QSam^a tarjoaa myös tärkeän lisäyksen 1. Sam. 11:n alkuun. Siinä on kolme ja puoli riviä tekstiä, joka on ilmeisesti jossakin kopiointivaiheessa jäänyt pois MT:stä. Siinä mainitaan esim., että Nahas on ammonilaisten kuningas. Tekstin sisältö on ollut aikaisemmin tunnettu vain Josefuksen

Antiquitates-teoksesta. Teksti on nähtävissä sivulla: <https://www.deadseascrolls.org.il/explore-the-archive/manuscript/4Q51-2>

Psalmien käärö 11. luolasta, 11QPs^a (=11Q5), on ajoitettu vuosien 25-50 jKr. välille. Käärön alaosa kolmannes on tuhoutunut. Se sisältää tekstiä psalmeista 90-106 ja 107-150 sekä muita tekstejä. Sen lukutapoja ei ole otettu huomioon vielä BHS:ssä. Se on nähtävissä sivulla:

https://www.deadseascrolls.org.il/explore-the-archive/manuscript/11Q5-2?locale=en_US

Yksi tunnettuja Qumranin käsikirjoituksia on **Habakukin** kirjan pesher eli selitys 1QpHab, jossa on tekstiä Hab. 1-2 luvuista ja niihin liitettyjä selityksiä. Se on tärkeä, paitsi että se sisältää tekstivariantteja Habakukin kirjaan, se myös valottaa Qumranin yhteisön teologiaa, Raamatun selityksperinteitä ja historiaa. Aikahistorialliset viittaukset roomalaisiin on selvästi havaittavissa.

Teksti on nähtävissä sivulla: <http://dss.collections.imj.org.il/habakkuk>

Samarialainen Pentateukki

Samarialainen Pentateukki (Smr) on hepreankielinen, mutta kirjoitettu varhaisemmilla kirjaimilla. Vanhimmat tunnetut käsikirjoitukset ovat keskiajalta, vanhin niistä Codex Zurbil 1100-luvulta, joka sijaitsee Cambridgen yliopiston kirjastossa (Ms. Add. 1846). Se on nähtävissä sivulla

<https://cudl.lib.cam.ac.uk/view/MS-ADD-01846>. Ehkä mielenkiintoisin ero Smr:n ja MT:n välillä

on kysymys jumalanpalveluspaikasta. Jakeeseen Ex. 20:17 on lisätty tekstiä, joka samarialaisten mukaan on 10. käsky. Siinä on yhdistetty tekstiä Deut. luvuista 11 ja 27. Kun Deut. 27:4 sanotaan, sekä Sam:n että MT:n mukaan ” Kun olette kulkeneet Jordanin yli, teidän tulee pystyttää Ebalinvuorelle kivet, joista olen teille juuri puhunut, ja sivellä ne kalkilla.” Tässä 10. käskyssä kuitenkin sanotaan, että kivet on pystytettävä Garissimivuorelle. Samarialaisilla on Garissimivuori edelleenkin pyhä paikka, joka mainitaan jo Joh. 4:20.

Muutettiin ko tekstejä?

Otsikon kysymykseen muutettiin ko tekstejä ei ole yhtä yksiselitteistä vastausta. VT:n tekstihistoria on erilainen verrattuna UT:n tekstihistoriaan. Kun UT:ssa kirjat – vaikkapa esim. Paavalin kirjeet – ovat olleet valmiina kirjoittamisen päätyttyä, VT:n kirjat on kirjoitettu pitkän ajan kuluessa ja ovat olleet jatkuvan toimitustyön alaisia. Kysymys alkuperäisestä tekstistä on toisen tasoinen. Missä vaiheessa esim. Jeremian kirjan teksti on ollut alkuperäinen? Kirjaa on kirjoitettu usean vuoden ajan ja sitä on saatettu muokata myöhemmin. Jos ajatellaan vaikkapa kertomusta Jer. 36:ssa siitä, kun Baruk luki kuningas Jojakimille Jeremian tekstiä, ja kuningas poltti kirjakäärön pala palalta, voidaan oikeutetusti sanoa, että alkuperäistä tekstiä ei ole enää olemassakaan. Tosin jakeessa 36:32

kerrotaan, että Jeremia saneli uudelleen saman tekstin, mutta siinä kerrotaan myös, että uuteen kirjakääröön kirjoitettiin lisäksi ”paljon muita samankaltaisia ennussanoja.”

VT:n tekstin tutkimuksessa on syytä tehdä ero alkuperäisen ja lopullisen tekstin välillä.

Alkuperäinen teksti voisi edellä mainitussa tapauksessa olla tuossa poltetussa kirjakäärössä. Kun se kirjoitettiin uudestaan, on syytä olettaa, että teksti vastasi alkuperäistä, ja siihen tehdyt lisäykset ovat vastaavasti alkuperäistä tekstiä meidän kannaltamme katsottuna. Kun sitten koko nykyinen Jeremian kirja oli valmis julkaistavaksi, se oli lopullinen teksti, joka siirtyi tekstikritiikin tutkittavaksi. Nyt ei enää ole kysymys siitä, että toimittaja voisi lisätä kirjaan haluamiaan asioita, vaan kirja on siirtynyt kopiointivaiheeseen, jolloin kysymys on huolellisuudesta ja tekstille uskollisena pysymisestä kopioimisessa.

Tässä vaiheessa tekstiin tulleet muutokset voivat olla joko vahingossa tai tahallaan tehtyjä. Oletuksena on, että ne ovat yleensä syntyneet kopioijan huolellisuuden puutteesta. Tällöin useimmissa tapauksissa voidaan syntyneet virheet ymmärtää vertailemalla tekstiä toisiin käsikirjoituksiin. Kun sitten virheiden synty saadaan selvitetyksi, voidaan päästä todennäköiseen alkuperäiseen tekstiin. Tässä avuksi tulevat myös varhaiset käännökset.

Jeremian kirjan osalta on kuitenkin vielä yksi ongelma. Kun verrataan MT:ä ja LXX:aa, havaitaan, että LXX:ssa tekstiä on vähemmän ja se on vielä eri järjestyksessä. Kumpi siis vastaa alkuperäistä? Ratkaisuna voisi olla se, että Jeremian kirjan tekstistä on LXX:n kääntämisen aikaan ollut olemassa useita eri versioita. Se ei kuitenkaan vastaa kysymykseen, miksi MT:ssä on enemmän tekstiä. Jos tekstistä on ollut useita versioita, mikä niistä on vanhempi? Onko vanhaan tekstiin lisätty jotakin vai onko vanhasta tekstistä jätetty jotakin pois. Se, että Jeremian kirjan tekstien järjestys LXX:ssa noudattelee muiden profeettakirjojen järjestystä, voisi viitata siihen, että kyseessä on muokattu teksti, jolloin MT olisi alkuperäisempi. Mutta miksi sitten niin paljon olisi jätetty pois? Asiasta ovat tutkijat eri mieltä, joten meidänkään ei tarvitse sitä tässä ratkaista.

Pari mielenkiintoista kysymystä voisi tässä ottaa esiin. Ensiksikin Jes. 7:14 ” Sen tähden Herra antaa itse teille merkin: neitsyt tulee raskaaksi ja synnyttää pojan ja antaa hänelle nimen Immanuel.” Se, että meidän suomennoksissamme esiintyvä sana ”neitsyt” perustuu LXX:n käännökseen ”παρθένος”, joka tarkoittaa yksiselitteisesti neitsyttä, kun taas tässä oleva heprean sana עַלְמָה tarkoittaa nuorta naista yleensä. Tosin jakeessa Gen. 24:43 sana on käännetty samalla tavoin.

Hepreassa on erikseen neitsyttä tarkoittava sana בְּתוּלָה, jota tässä kohdassa ei käytetä. Nyt

kuitenkin, jos ajatellaan asiaa tarkemmin, niin mikä merkki se on, jos nuori nainen tulee raskaaksi.

Näinhän tapahtuu aika usein. Neitsyt on sitten eri asia. Kuitenkin tuo kohta on ollut vaikea keskustelun aihe varhaisten kristittyjen ja juutalaisten välillä. Siitä on hyvänä esimerkkinä Justinos Marttyyrin keskustelu Tryfonin kanssa, jossa aihetta käsitellään useaan kertaan. Siinä lienee myös yksi syy siihen, että Aquila ja Theodotion käännöksissään käyttivät sanan *παρθένος* sijaan *νεᾶνις*, nuori nainen. Tämä lienee yksi esimerkki tietoisesta tekstin muutoksesta.

Toinen mielenkiintoinen esimerkki on Ps. 22:17 vuoden 1933 käännöksen mukaan ”Sillä koirat minua piirittävät, pahain parvi saartaa minut, minun käteni ja jalkani, niinkuin jalopeurat.” Vuoden 1992 käännös kuuluu: ”Koirien lauma saartaa minut, minut ympäröi vihamiesten piiri. Käteni ja jalkani ovat runnellut,” Kyse on heprean sanasta *כְּאַרְיֵי*, joka suomennettuna tarkoittaa ”niin kuin leijona”. LXX:ssa se on käännetty ”*ὄρυξαν*” aoristi verbistä ”*ὀρύσσω*” ’kaivaa’, ’kovertaa’. Tämä viittaisi siihen, että alun perin MT:ssä olisi lukenut *כְּאַרְיֵי*, jolloin nyt MT:ssä oleva *jod* sanan lopussa olisikin ollut *waw*, joka esiintyy myös joissakin heprealaisissa käsikirjoituksissa. Toisissa käsikirjoituksissa taas sana on muodossa *כָּרִי*, ilman keskellä olevaa alefia. Tällöin se mahdollisesti tarkoittaisi ’sitomista’ kuten Aquila on sen kääntänyt sanalla *ἐπέδησαν*. Onko tässä ollut tarkoitus muuttaa heprealaista tekstiä siten, ettei sitä voisi käyttää viittaamassa ristiinnaulitsemiseen, vai onko kyseessä puhdas lukuvirhe? Kun katsellaan mitä tahansa Qumranin tekstiä, havaitaan kuinka lähellä *waw* ja *jod* ovat toisiaan kirjoitusasultaan. Kyseessä voi olla tavallinen kopiointivirhe, vaikkakin teksti on tällöin muuttunut aika oudoksi.

Kun siis kysytään, muutettiinkö tekstejä, voidaan sanoa, että joskus ilmeisesti muutettiin, mutta ei niin, etteikö taustalta löytyisi mahdollista alkuperäistä tekstiä. Joka tapauksessa, jos verrataan LXX:aa MT:iin on todettava, että kyseessä on käännös. Heprealainen teksti on alkuperäinen ja LXX on vain käännös siitä – ei toisinpäin. Kun MT:n konsonanttiteksti on aikoinaan hyväksytty, meillä ei ole mitään syytä epäillä sen luotettavuutta, ja siltä pohjalta on hyvä, että Luther aikanaan perusti oman VT:n käännöksensä heprealaiseen tekstiin, kuten on tapahtunut myös meidän suomalaisten käännöstemme osalta.